

Τα τάματα στη Σερβία

Προέλευση, Διάσωση και οι παραλλαγές τους σήμερα

(Μεταφέρουμε ως έχει γραμμένο στα Ελληνικά, άρθρο της εθνολόγου και ανθρωπολόγου dr. Gordana Blagojevic του Ινστιτούτου Εθνογραφίας της Σερβικής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών)

ΟΙ ιστορικές και πολιτιστικές συνθήκες συνέβαλαν στο γεγονός το έθιμο της προσφοράς ταμάτων να μην είναι όμοια διαδεδομένο στις διάφορες γεωγραφικές περιοχές, όπου έζησαν οι Σέρβοι και που ζουν σήμερα.

Βάση των έως τώρα επιστημονικών ερευνών, γνωρίζουμε ότι στα κράτη της πρώην Γιουγκοσλαβίας, κυρίως στη Σλοβενία, Δαλματία, Βοϊβοδίνα, καθώς και μερικές της Νότιας Σερβίας, όπως το Κοσιφοπέδιο και μερικές του Μαυροβουνίου και τις Βοσνίας, χρησιμοποιούσαν το έθιμο προσφοράς ταμάτων.

Στα κράτη αυτά, η λατρεία των Αγίων Ιωάννη, Νικολάου, Γεωργίου, Ηλία και Παρασκευής, ήταν πολύ διαδεδομένη και με την προσφορά τάματος, ενός είδους θυσίας η οποία έπρεπε να εξασφαλίσει την υγεία και την ειρήνη στα καθημερινά προβλήματα καθώς και εξιλέωση από τον Θεό, την Παναγία και τους Αγίους.

Ο πρώτος Σέρβος εθνολόγος, ο Milenco Filipovic, βάση του υλικού που είχε συλλέξει στην νότια Σερβία και το Κοσιφοπέδιο, έχει γράψει μια σημαντική μελέτη για τα τάματα που προσφέρονται ως παράκληση ή ως ευχαριστία για την θεραπεία κάποιου ασθενούς ή για την σωτηρία από κάποια συμφορά. Στους Σέρβους, τα τάματα έχουν ποικίλες μορφές και μπορούμε να τα χωρίσουμε σε τρεις ομάδες, όπως σε ανθρωπόμορφα και μελών του ανθρώπινου σώματος, σε ζωόμορφα και σε αντικείμενα με στοιχεία χριστιανικής αγιογραφίας.

Η πιο διαδεδομένη μορφή είναι τα τάματα που παρουσιάζουν τα μέλη του ανθρωπίνου σώματος, που μας παραπέμπουν σε διάφορες αρρώστιες και παθή-

ματα και είναι κατασκευασμένα συνήθως από μέταλλο, ξύλο ή κερί, αλλά επίσης και άλλα υλικά, όμως ο σκοπός της προσφοράς ήταν πάντα ο ίδιος. Τα περισσότερα τάματα της συλλογής του Εθνογραφικού Μουσείου του Βελιγραδίου που αριθμεί 93 σχέδια, όπως τα έχει περιγράψει ο Μ. Cvetkovic, έχουν ανθρωπόμορφα σχέδια κατασκευασμένα από διάφορα υλικά και με διαφορετική προέλευση.

Στις αρχές του 20ού αιώνα, η πόλη Ντάρουβαρ της Σλοβενίας κατοικείτο από πληθυσμό διαφόρων θρησκειών, όπως Ορθόδοξους, Σέρβους, Καθολικούς, Κροάτες, Τσέχους, Γερμανούς και Ούγκρους, όμως όλοι αυτοί αγόραζαν και προσέφεραν στις εκκλησίες τους τα ίδια κέρινα τάματα, με ανθρώπινες μορφές. Όσοι προετοιμάζονταν να κάνουν Τάμα, νήστευαν συνήθως επί επτά ημέρες και είναι ενδιαφέρον πως το τάμα στην Σερβία ονομάζεται Gvozica που σημαίνει πυρετός που η μορφή του θυμίζει τον βάτραχο, διότι ο λαός έτσι φανταζόταν τον πυρετό.

Στη συλλογή του Εθνογραφικού Μουσείου του Βελιγραδίου, βρίσκονται και τέσσερα ζωόμορφα κέρινα σχέδια που με την προσφορά τους αυτή οι πιστοί προσεύχονταν υπέρ της υγείας και γονιμότητας των ζώων τους.

Εκτός από τις ενοριακές εκκλησίες, τα τάματα ήταν διαδεδομένα και στα διάφορα μοναστήρια αλλά ιδιαίτερα σημαντική είναι η συλλογή που βρίσκεται στη Σερβική μονή Χιλανδαρίου, στο Άγιον Όρος.

Ο Α. Τροζανovic αναφέρει ότι στην περιοχή της Μονής Nimik, άτεκνες γυναίκες έφεραν από ένα μέχρι τέσσερα κιλά κερί σε ορισμένες γυναίκες οι οποίες κατασκεύαζαν ομοιώματα παιδιών, τα οποία οι γυναίκες έβαβαν στο νεκροταφείο ως θυσία ενός παιδιού για να αποκτήσουν ένα άλλο αληθινό. Αλλά δεν προσέφεραν μόνο κέρινα τάματα. Σε μια Μονή π.χ., οι θεοφοβούμενες γυναίκες προσέφεραν εκτός από υφάσματα και διάφορα ασημικά, όπως στην εκκλησία Σοκολίτσα, όπου το άγαλμα της Θεοτόκου ήταν καλυμμένο με διάφορα υφάσματα, μαντίλια και κοσμήματα. Σύμφωνα με τον Filipovic, ειδικά στο Κοσιφοπέδιο, τα τάματα δεν τα έφεραν μόνο Σερβίδες γυναίκες αλλά επίσης και Καθολικές ή ακόμα και Μουσουλμάνες άτεκνες γυναίκες οι οποίες έπρεπε πρώτα να διαβαστούν με τις κατάλληλες ευχές.

Στη Σερέντσκα, οι εργάτες, πριν την αναχώρησή τους στην Ξενιτιά, έφεραν στην εκκλησιά ένα ασημένιο κέρμα. Κατόπιν το έβαζαν στο πορτοφόλι τους που τους συνόδευε ως φυλαχτό.

Στην Βόρειο Σερβία, Βοϊβοδίνα, η εκκλησία Tekija, σχετίζεται ιδιαίτερα για την ετεροδοξία της, επειδή δύο φορές τον χρόνο, 5η Αυγούστου και 26 Ιουνίου, στο μεγάλο πανηγύρι, δίπλα στους Ρωμαιοκαθολικούς υπήρχαν και Προτεστάντες καθώς και Καθολικοί Έλληνες. Στην εκκλησία αυτή τα κέρινα τάματα αφθονούσαν, όμως λόγω των διάφορων πολιτικών μετασχηματισμών, διασώθηκαν μόνο περι

τα είκοσι καθώς και μερικές μεταλλικές καρφίτσες που προσφέρονταν για τον πονοκέφαλο. Όσον αφορά το έθιμο κάλυψης των εικόνων με ασήμι, ο Filironic θεωρεί ότι αυτό εμφανίστηκε κάτω από την ισχυρή επίδραση του Βυζαντίου, ο δε σημαντικός παράγων για την εξάπλωση του εθίμου προσφοράς των ταμάτων στη Σερβία, ήταν οι Ερμούνοι, φορείς του Ελληνικού πολιτισμού όπου με την μετανάστευση μεταφέρθηκε και σε άλλες περιοχές.

Στα Σερβικά χωριά, σπανίζουν τα τάματα από μέταλλο. Αυτό είναι ένα στοιχείο του αστικού πολιτισμού και αν τα βρίσκουμε και σε μοναστήρια, η προέλευσή τους προέρχεται από τους πλούσιους επισκέπτες των πόλεων.

Στην εποχή μας και παρά την παγκοσμιοποίηση της κοινωνίας, οι Σέρβοι ήταν εκτεθειμένοι στην πίεση της αθεϊστικής ιδεολογίας, πράγμα που οδήγησε στην σχεδόν εξαφάνιση του εθίμου της προσφοράς ταμάτων στις εκκλησίες, οι δε φωτογραφίες που συνοδεύουν το κείμενο αυτό είναι από το φωτογραφικό αρχείο του Εθνογραφικού Μουσείου του Βελιγραδίου, ευγενώς παραχωρηθείσαι.

α. Τάματα και Σύμβολα των Λαών

β. Ζωγραφικά Αφιερώματα του Μεσαίωνα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΠΙΝΙΑ

ΑΝΤΩΝΗΣ ΕΥΑΓΓ. ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΕ.
ΛΕΟΝΤΕΙΟΥ 9, ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 210 9210297 - FAX: 210 9210298

ISBN: 978-960-7390-06-6